

a 90-es években; a vajdasági eredményekről Göncz Lajos számol be.

A 4. fejezet tanulmányai az (idegen)nyelvtanítás nehézségei köré csoportosulnak. Hidas Judit ezt a kínai nyelvtanításra vetíti, Majorosi Anna a felnőttkori idegennyelvtanulásra, és megismerkedtet bennünket a témaközpontú interakció módszertani modellel is. G. Molnár Barbara napjainkban még kevesek által gyakorolt, tendenciájában azonban előretörő tudományterülettel, a szaknyelvtanítással jelentkezik: mérnököknek szóló német szaknyelvi jegyzet gyakorlati használhatóságát elemzi egyetemi hallgatók bevonásával. A kötetet záró tanulmány nyelvészeti és zenei kutatásokon alapszik, melyek genetikai kapcsolódásúak – olvashatjuk Lentvorszki Annától, aki eredményeit a szlovák nemzeti-ségi nyelvtanításban hasznosítja.

A Tanulmányok III. kötete az előző felépítését követi. A három nagy fejezet: Két- és háromnyelvűség, Pszicholingvisztika és Nyelvpedagógia. Annyiban tér el viszont az előzőtől, hogy nemzetközi előadókat vonultat fel: A kötetet két olyan szerző is megtisztelte, mint Elisabeth Lanza (Norvégia, Oslo) és Charlott Hoffmann (Nagy-Britannia, Salford). Részvételük azt is jelzi, hogy a közép-európai alkalmazott nyelvészet európai színvonalat képvisel.

E. Lanza az 1. fejezetben rávilágít arra, hogy a kisgyermekkorai nyelvkeverés megértéséhez nem elegendő csupán a szülői oldalról megközelíteni a kétnyelvű gyermek elsõnyelv-elsajátítását, hanem azt elméleti keretbe kell helyeznünk. C. Hoffmann szerint a lexikális-szemantikai eredmények felmutatása mellett a különböző időszakokban és módon fellépõ szocio-kulturális hatásokat is szükséges megismernünk ahhoz, hogy teljes képet kapjunk a trilingvis magatartásról. A kétnyelvűség egy-egy aspektusát mutatja be Knipf Erzsébet és Komlósi László (a kifejezés és fogalmi hozzáférés konfrontációja a kódváltás folyamatában), Jaroslav Turcan (szlovák nyelvmegõrzés a Vajdaságban) és András István (hazai görög település szociolingvisztikai megközelítésben).

Mindössze három tanulmányból áll a 2. fejezet, melyben Gósy Mária két cikke mellett Ulrike Jessner és Doris Atzl szerzõpáros keres választ a nemiségen alapuló, fiúk és lányok közötti nyelvhasználati különbségekre.

A 3. fejezetben két tanulmány a szerb-magyar óvodai kisebbségi kétnyelvű neveléssel foglalkozik, melyben hangsúlyt kap a másodnyelvi megértési készség, és amely bemutatja egy e témában íródott óvodai kézikönyv nyelvpedagógiai hátterét (Marijana Marelj és Mikes Melánia, Vajdaság). Az internet térhódítása napjainkban vitathatatlan, az idegennyelv-oktatásban azonban csak akkor válik eredményessé, ha a tanórai internetes keresési folyamat didaktikailag is megfelelően előkészített (Laetitia Van Den Heuvel).

Tanulmánykötetet talán nem is lehet mindenki kedvére szerkeszteni. Lesznek olyanok, akiket a két kötetből csupán a pszicholingvisztika vagy nyelvpedagógia érdekel, és bizonyosan vannak olyanok is, akik más tudományterületek jelenlétét hiányolják. Le kell szögeznünk azonban: válogatásról, konferencián elhangzott előadásokról van szó, melyek megjelentetésében a szerkesztők igyekeznek megfelelni sokrétű igényeinknek.

Herr Judit

András István

**Termelés, kultúra, nyelv
Külföldi tulajdonosi
érdekeltségű vállalatok
nyelvi-kommunikációs sajtó-
tosságai a Dunaferr
Csoportnál**

Dunatáj Kiadó Kft., Dunaújváros,
1999, 167 p.

A könyv általános érdeklődésre számot tartó tudományterületet dolgoz fel: a vállalati kommunikációt vizsgálja nyelvészeti és vállalati szociológiai szempontból. András

István a Dunaferri Csoport munkatársa (és alkalmazott nyelvész).

A kommunikációs stratégia a vállalati siker fontos tényezője, és ezzel ma már a gazdasági élet szereplői tisztában vannak. András István témaválasztásának jelentősége éppen az aktualitásban rejlik. Egy a jelenben élő és működő nyelvközösség vizsgálatát célul tűzni tiszteletreméltó vállalkozás, ugyanakkor azonnali haszonnal kecsegtető komoly feladat. A kifejtés módszere a dolog természetéből adódóan csakis interdiszciplináris lehet, és így eredmény is több területen várható egyszerre. A dolgozat egyrészt hozzájárul a szaknyelvkutatás és szaknyelvoktatás tervezhetőségéhez, másrészt pedig a szerző által megfogalmazott interkulturális, pragmatikai, valamint szociolingvisztikai tételek a nyelvészeti kutatásban hasznosulnak. Eredményesen tanulmányozhatják vállalatvezetők és gazdasági szakemberek is a könyvet. Döntéseik meghozatalakor, a személyzetfejlesztésben vagy a munkakörelemzésben valódi segítséget nyújtanak azok a modellek, melyekben a szerző azt szemlélteti, hogyan helyezkedik el az idegennyelv-tudás a vállalati kultúrában és struktúrában. Gondoljunk arra, hogy a gazdaság minden szereplőjének folyamatosan alkalmazkodnia kell új nyelvi és idegen nyelvi kihívásokhoz. A vállalatvezetés feladata a rendelkezésre álló nyelvtudás hatékony kihasználása, illetve annak állandó továbbfejlesztése. A nyelvészet tehát nemcsak elméleti, absztrakt tudomány, hanem a gyakorlati életben is eredményes, ily módon kézzelfogható gazdasági érdeket szolgál.

A könyv első fejezetei sok érdekes adatot tartalmazó, élvezetes történelmi, gazdaságtörténelmi áttekintést nyújtanak a Vasúti létrehozásától kezdve a Dunaferri Csoport megalakulásáig. Különösen a közelmúlt nagy horderejű változásairól szóló tudósítás izgalmas. Tanulságos és példaértékű az a felelősségteljes személyzeti politika, mely az egyént állítja a központba és amelynek célja, hogy posztgraduális kép-

zés, átképzés, illetve szervezett nyelvoktatás révén megkönnyítse a gazdasági és politikai átmenetet a vállalati hierarchia különböző szintjein dolgozó munkatársak számára.

A negyedik és ötödik fejezet, a könyv legjobban sikerült fejezetei szolgálnak a Dunaferri Csoportnál tapasztalt kommunikációs sajátosságok, interkulturális hatások bemutatására. Az esettanulmány során empirikus vizsgálati módszerekkel, elsősorban célzott kérdőívek felhasználásával történt az adatgyűjtés. A kérdőíves módszer számos buktatót rejt magában, az önértékelés szubjektívizmusától kezdve a manipulációs hatáson keresztül a sematizmusig; ezeket a veszélyeket a szerzőnek általában sikerült kikerülnie. Egyéb vizsgálati módszerek, pl. mélyinterjúk, valószínűleg még jobb eredményre vezettek volna.

A könyv igazi erőssége az interkulturalitás szakirodalmának és kutatási eredményeinek áttekintése. Az elmélettel párhuzamosan itt is megjelenik a gyakorlati felhasználhatóság igénye. A tanulmány a kultúrák közötti kommunikáció zavaraira és konfliktusaira kínál megoldásokat, stratégiákat. A vizsgálat tárgya lényegében a nyelv és a nyelvhasználat, abból a tételből kiindulva, hogy több kultúra találkozásakor a kommunikáció előfeltétele a közös nyelv.

A tanulmány formai megjelenítése, a könyv külalakja, tipográfiája, grafikája impozáns és kifogástalan. Értékes, terjedelmes, több tudományterületet átfogó bibliográfia található a kötetben. Úgy tűnik, a közgazdasági szakirodalom dominál, de a nyelvészeti, szociológiai áttekintés is remek.

A hatodik fejezet tartalmazza a Dunaferri Csoportnál készült felmérés eredményeinek összevetését más hasonló felmérésekkel. Felmerül a kérdés, hogy a hasonlóságok vagy a különbségek adekvát módon meghatározhatók-e, vagy csak véletlenszerűek abban az esetben, ha egy országos és egy lokális vizsgálatot hasonlítunk össze. A szempontsor megfogalmazása és a prob-

lémafelvetések mindenképpen érdekesek, egyúttal további elemzések tematikáját is kijelölik.

Aligha téved, aki azt jósolja, hogy András István könyvének népes, sokféle szakma képviselőit egyesítő olvasótábora lesz, és a benne megfogalmazott tételek további kutatásokat, szakmai vitákat fognak elindítani.

A könyv a 2. sorszámú tagja a *Nyelv, politika, oktatás* című sorozatnak, amelyet a Veszprémi Egyetem Alkalmazott Nyelvi és Személyi Tanszéke indított Lengyel Zsolt szerkesztésével. A könyv egyébként Péccsett – frissen megvédett – Ph. D. értekezést az alkalmazott nyelvészet témaköréből.

Garai Anna

Nádor Orsolya – Komlós Attila (szerk.)

Kiút a csapdából?

Nyelvi és nyelvhasználati jogok a Kárpát-medencében

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 1998, 199 p.

A könyv az 1997 decemberében megrendezett Anyanyelvi Konferencia tanácskozásának anyagát tartalmazza. Mottója utalásnak tekinthető a könyv tartalmára nézve: „A magyar a legnagyobb nemzeti kisebbség Európában. Nyelvi egysége a térség még fel nem ismert értéke...” Szerkesztői előszavában Komlós Attila beszél a könyv megjelenésének apropójáról, tartalmáról és céljairól. Ezek után 17 rövidebb-hosszabb hozzászólást, cikket, illetve egy kerekasztal-beszélgetés szövegét olvashatjuk.

Tabajdi Csaba: „Nyelvi jogok határainkon belül és kívül” (9–18). A nyelvpolitika és anyanyelvhasználat nélkülözhetetlen fogalom egy kisebbség esetében, ezért először ezeket kell definiálni. Az anyanyelv megőrzésének, illetve elvesztésének esetit, lehetőségeit vizsgálja ezután, szerinte a

nyelvhasználat a döntő ebben a kérdésben. Rengeteg hazai és külföldi példával illusztrálja mindezt. Végül leszögezi, hogy a cél nem csupán az anyanyelv megtartása lenne, hanem a kétnyelvűség az anyanyelv dominanciája mellett. A Kárpát-medencében ezért a legfontosabb feladat a nyelvi jogok védelme, a többségi nyelvhez hasonló esélyek megszerzése és mindennek a törvényi szabályozása.

Bagi Gábor: „A kisebbségi jogok és a demokrácia” (19–20). Arról a hatásról beszél, amelyet a térségben végbement hatalomátalakulás eredményezett. Hiszen a saját önmeghatározásuk fázisában lévő új államokban felerősödnek a nacionalista vonalak, s ez nemzeti szembenálláshoz vezet. Vagyis az egész kérdés demokráciafüggő.

Kovács Péter: „Az anyanyelvhasználat jogi szabályozása az európai nemzeti kisebbségek esetében” (21–36). Bevezetőképp először a hivatalos nyelv/államnyelv használatának jogi szabályozottságáról szól, definiálja a hivatalos nyelv fogalmát. Majd a kisebbségi nyelvek használatának jogi szabályozottságának indokait veszi sorra. Azután a nemzeti kisebbségek anyanyelvének szabályozottságát és a belső jogi megoldásokat vizsgálja. Áttekinti a nemzeti kisebbségek anyanyelvhasználatának biztosítékait a nemzetközi jogban: sorra veszi az egyes dokumentumokat (az ENSZ Közgyűlés nyilatkozata, Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet koppenhágai dokumentuma, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyességokmánya, Emberi Jogok Európai Egyezménye, Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, Nemzeti Kisebbségek Védelmének Európai Keretegyezménye). Végül levonja a konklúziót: megállapítja, hogy a nyelvhasználati intézmények biztosítása különböző formában ugyan, de szerepel a nemzetközi jogi dokumentumokban, és a kisebbségeket kitarásra szólítja fel.

Balogh András: „A nyelvi jogok nemzetközi képviseletének lehetőségei, módsze-